

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Éghajlatváltozás és az uniós mezőgazdaság

(2009/C 27/14)

2007. október 25-i levelében a Tanács francia elnöksége az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján feltáró vélemény kidolgozására kérte fel az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságot a következő tárgyban:

Éghajlatváltozás és az uniós mezőgazdaság.

A munka előkészítésével megbízott „Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció 2008. június 4-én elfogadta véleményét. (Előadó: Lutz RIBBE, társelőadó: Hans-Joachim WILMS.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2008. július 9–10-én tartott, 446. plenáris ülésén (a július 9-i ülésnapon) 94 szavazattal 30 ellenében, 13 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Az EGSZB következtetéseinek és ajánlásainak összefoglalása

1.1 2007. október 25-i levelében a francia elnökség feltáró vélemény kidolgozására kérte fel az EGSZB-t a következő tárgyban: „Az éghajlatváltozás és a mezőgazdaság közötti összefüggés Európában”. E levélben külön kérték az EGSZB-t, hogy térjen ki a bioüzemanyag problémájára is.

1.2 Az EGSZB különös aggodalmát fejezi ki az éghajlatváltozás európai mezőgazdaságra és ezáltal több vidéki terület gazdasági erejére gyakorolt negatív hatásai miatt. A legjelentősebb hatások vélhetőleg Dél-Európában fordulnak majd elő, különösen az aszályos időszakok várható meghosszabbodása, sőt, akár vízhiány miatt. A hatások akár a mezőgazdasági tevékenységek teljes összeomlásához is vezethetnek. De az éghajlatváltozás miatt a mezőgazdasági termelőknek Európa más területein is komoly problémákkal, például a csapadékviszonyok jelentős időbeli eltolódásával kell szembesülniük. Mindezt tovább súlyosbíthatják újonnan, illetve erőteljesebben jelentkező növénybetegségek, valamint kártevők megjelenése.

1.3 Ezért azt kérjük a politika szereplőitől, hogy gyorsan cselekedjenek, és az éghajlatváltozásra vonatkozó politikát minden más politikai területbe is építsék be.

1.4 A mezőgazdaság nem csupán az éghajlatváltozás áldozata: maga is hozzájárul az üvegházhatású gázok kibocsátásához. Itt nem elsősorban CO₂-kibocsátásról, hanem a földhasználat megváltozásából és magából a mezőgazdasági termelésből származó metán és kéjgáz kibocsátásáról van szó. Az EGSZB felkéri az Európai Bizottságot, hogy pontosabban elemezze, hogy a különböző mezőgazdasági hasznosítási formák – éghajlati jelentőségük szempontjából – hogyan térnek el egymástól, annak érdekében, hogy az elemzés alapján, például a támogatási politika keretén belül, politikai fellépési alternatívákat határozzanak meg. E tekintetben az EGSZB örömmel fogadja az Európai Bizottság bejelentését, mely szerint az éghajlatvédelem a jövőben még inkább a közös agrárpolitika része lesz.

1.5 A mezőgazdaság jelentős mértékben hozzájárulhat az éghajlatvédelemhez, többek között úgy, hogy ügyel arra, hogy a

talajban még meglévő szénforrásokat ne csupán meghagyja, hanem célzott humuszképzéssel növelje is azáltal, hogy egyrészt csökkenti energiabevitelét, másrészt pedig a természetet és környezetet nem károsító termelésből származó biomasszát állít elő energetikai célokra.

1.6 A jelenleg kirajzolódó, jövőbeni uniós bioüzemanyag-stratégia, amely az Európai Bizottság közlése szerint jelentős mértékben a mezőgazdasági nyersanyagok behozatalát is magában foglalja majd, az EGSZB szerint alkalmatlan az éghajlatvédelmi célok gazdaságilag is hatékony megvalósítására, a mezőgazdasági szektoron belül pedig új munkahelyek, valamint többletjövedelem megteremtésére. E bioüzemanyag-stratégia helyett inkább egy jól átgondolt, új biomassza-stratégiát kellene kidolgozni, amely nem a behozatalra épít, hanem az eddiginél nagyobb mértékben próbálja meg a mezőgazdasági melléktermékeket/hulladékokat hasznosítható energiává alakítani, valamint megpróbálja a termelőket aktív szerephez juttatni az újonnan szervezendő decentralizált energia-körforgásban.

2. A vélemény fő elemei és háttere

2.1 A mezőgazdaság az a gazdasági ágazat, amely leginkább függ a természeti adottságoktól (ezáltal az éghajlati viszonyoktól is), amely a természeti adottságokat leginkább használja, változtatja, illetve alakítja.

2.2 A mezőgazdaság elve a napenergia növények fotoszintetikus teljesítményén keresztüli rendszeres felhasználására épül, célja pedig az, hogy élelmiszer, illetve takarmány formájában emberek számára felhasználható energiát nyerjen. A fotoszintézis által megkötött energiát mindig is használták hőforrásként is (pl. biomassza fa formájában).

2.3 Az adott éghajlati feltételek, melyek Európában mind- eddig messzemenően kedvezők voltak a mezőgazdaság számára, döntő fontosságú tényezők a nagyon eltérő felépítésű és sokszínű mezőgazdaság számára. Ez azt is jelenti, hogy a feltételek megváltozása valószínűleg kihat a mezőgazdaságra és az ezzel összefüggő ökológiai, gazdasági és szociális regionális struktúrákra.

3. Általános megjegyzések

A mezőgazdaság mint az éghajlatváltozás áldozata

3.1 Az éghajlati változások, különösen a hőmérséklet várható emelkedése, de még inkább a megváltozott csapadékmennyiségek súlyos mértékben fognak kihatni Európa bizonyos régióiban a mezőgazdaságra. Különösen Dél-Európában tehetik majd lehetetlenné a mezőgazdasági termelést a hosszan tartó szárazságok vagy akár aszályok és az ezekből adódó lehetséges sivatagképződések. A futótűzek is súlyosan érinthetik továbbá a mezőgazdasági területeket⁽¹⁾. E területek gazdaságát jelentős veszteségek fenyegetik. A tudományos kutatások szerint az éghajlatváltozás kihat majd azokra a kártevőkre és betegségekre, amelyek jelentősen csökkentik a táplálkozás szempontjából legfontosabb termények terméshozamát. A kórokozók életciklusában bekövetkező változások az alábbiakat eredményezik majd:

- a kórokozók földrajzi előfordulásának megváltozása,
- a különböző betegségek gyakoriságának és súlyosságának változása,
- módosított stratégia a betegségek leküzdésére.

3.2 E tekintetben az EGSZB utal az Európai Bizottság e témához kapcsolódó különböző kiadványaira és kezdeményezéseire, többek között „Az Európai Unióban a vízhiány és az aszály jelentette kihívás kezeléséről”⁽²⁾ című közleményre, valamint az ebben kidolgozott koncepciókra és tervekre, továbbá az „Alkalmazkodás az éghajlatváltozáshoz Európában” című zöld könyvre, de arra is, hogy az Európai Bizottság hangsúlyozta már a megfelelő földhasználati stratégiák kifejlesztésének szükségességét. Emellett több országban megfelelő munkát folytatnak e területen.

3.3 Valószínűleg felülmúlja legtöbb polgártársunk, de még a politikai döntéshozók képzeletét is, hogy mivel jár majd mindaz, ha pl. Dél-Európában a mezőgazdasági földhasznosítást nagy területen fel kell adni azért, mert nem áll rendelkezésre elegendő víz, illetve mert szélsőséges hőmérsékleti viszonyok uralta időszakokkal kell szembenézni. Ez a földhasználatban bekövetkező változások miatt hátrányosan befolyásolja majd az érintett régiókban a foglalkoztatást is.

3.4 Ennek fényében az EGSZB a döntéshozókat arra ösztönzi, hogy tegyenek meg mindent azért, hogy a mezőgazdaságot sújtó negatív hatásokat egy átfogó és mélyreható klímavédelmi program segítségével a lehető legalacsonyabb szinten tartsák. Ezenkívül a mezőgazdasági tevékenységeknek az éghajlatváltozáshoz történő igazítását elősegítő fellépések is elengedhetetlenek. A mezőgazdaságnak hatékonyan és gyorsan kell alkalmazkodnia az éghajlat változásaihoz és átalakulásához, mivel a mezőgazdasági tevékenységek jövője ezeknek a fellépéseknek a sikerén múlik.

⁽¹⁾ Lásd 2007-ben a görögországi tüzeket, amelyek például olívaültetvényeket semmisítettek meg.

⁽²⁾ COM(2007) 414, 2007.7.18., EGSZB-velemény: HL C 224., 2008.8.30., 67. o. elfogadva: 2008. május 29.

3.4.1 Az OECD és a FAO legfrissebb jelentései szerint az éghajlatváltozás elleni küzdelemben kulcsszerepet kell, hogy játsszon a kutatás és az innováció. Az alkalmazkodást szolgáló intézkedések egyikeként fontolóra kell venni az új, az éghajlatváltozáshoz jobban igazodó növényfajok és -fajták telepítésének ösztönzését. Ebből a szempontból nagyon fontosak a növény- és állatállomány genetikai javításában elért eredmények.

A mezőgazdaság szerepe az éghajlatváltozásban

3.5 Az EGSZB szükségesnek tartja, hogy ne csak az éghajlatváltozás mezőgazdaságra gyakorolt negatív hatásai kerüljenek megvitatásra, hanem ugyanúgy vegyék figyelembe a mezőgazdaság éghajlatváltozásra gyakorolt szerepét is, és tegyenek lépéseket a mezőgazdaság éghajlat-károsító hatásának csökkentésére. Hasonlóképpen figyelembe kell venni azt, hogy a mezőgazdaság milyen különböző formákban tud hozzájárulni az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez.

3.6 Ezért az EGSZB örömmel fogadja, hogy az Európai Bizottság a „KAP egészségügyi ellenőrzése” című állapotfelméréshez készített közleményében⁽³⁾ az éghajlat-változási politikát a KAP négy új „kihívásának” egyikeként említette.

3.7 Az IPCC-meghatározás szerint a közvetlenül a mezőgazdaság számlájára írható kibocsátások mintegy 10–12 %-ot tesznek ki. A mezőgazdaság összességében a becslések szerint 8,5–16,5 milliárd tonna CO₂e⁽⁴⁾ üvegházhatású gáz globális kibocsátásáért felelős, ez a teljes kibocsátás 17–32 %-ának felel meg.⁽⁵⁾

3.8 A mezőgazdaság üvegházhatású gázok kibocsátásában betöltött szerepét jelentősen kisebbnek becsülik Európa tekintetében, mint globálisan. Az Európai Bizottság – az IPCC által használt számítási módszer alapján – 9 %-os értéket ad meg, 1990 óta az EU-27-ek esetében a mezőgazdaság a kibocsátást 20 %-kal, az EU-15-ök esetében pedig 11 %-kal tudta csökkenteni⁽⁶⁾. Az IPCC számítási módszere azonban nem számol sem a földhasználat megváltozásából származó kibocsátással, sem pedig a műtrágyák és növényvédők szerek vagy traktorok üzemanyagának előállításához szükséges energiefelhasználással. Így fordulhat elő az, hogy az Európai Bizottság Németországban a mezőgazdaság részét a kibocsátásban 6 %-ra teszi, míg a német szövetségi kormány ezen értéket 11–15 %-ban jelöli meg, mivel a kormány minden a mezőgazdaság által okozott kibocsátást beleszámít becsülésébe.

Az üvegházhatású gázok különböző mezőgazdasági jelentősége

3.9 A mezőgazdaság csak kis részben járul hozzá a nettó CO₂-kibocsátáshoz. Ennek oka elsősorban az, hogy a növények először is CO₂-ot vesznek fel, és alakítanak szerves anyaggá. A biomassa felhasználása után a megkötött szén CO₂ formájában újra felszabadul. A szénkorforgás tehát nagyrészt zárt.

⁽³⁾ COM(2007) 722 végleges.

⁽⁴⁾ CO₂e = szénegyenérték.

⁽⁵⁾ Cool Farming: Climate impacts of agriculture and mitigation potential, 2007. decemberi Greenpeace-jelentés.

⁽⁶⁾ Forrás: Európai Környezetvédelmi Ügynökség, 2007/5. sz. EKÜ-jelentés.

3.10 Az IPCC elért eredményekről szóló negyedik jelentése (7) szerint elsősorban a metán és a kéjgáz kibocsátását kell a mezőgazdaságra vonatkozóan klímapolitikai szempontból megvizsgálni. A mezőgazdaság a teljes európai CH₄- és N₂O-kibocsátás kb. 40 %-áért felelős, és ezek az anyagok különösen fontosak az éghajlat szempontjából. A kéjgáz üvegházhatáspotenciálja 296-szorosa, a metáné pedig kb. 23-szorosa a CO₂ potenciáljának.

3.11 Éghajlati szempontból a mezőgazdaságban alapvetően négy dolognak van különösen nagy jelentősége, ezek a következők:

- a) az erdők, mocsarak, nedves területek vagy legelők szántófölddé alakítása,
- b) az üvegházhatású gázok, amelyeket a mezőgazdaság által használt területek és a haszonállatok bocsátanak ki, valamint
- c) a mezőgazdasági üzemben és az üzem területén, valamint az ezt megelőző és ezt követő területeken történő energiafelhasználás, többek között üzemanyagok és tüzelőanyagok, valamint ásványi műtrágyák, peszticidek és egyéb, a munkához szükséges energiafelhasználás formájában (8), valamint
- d) a biomassa előállítása energetikai célokra.

3.12 Globális szempontból az eddig mezőgazdaságilag nem hasznosított területek mezőgazdasági használatba vételének van különösen nagy jelentősége. Ez sokkal fontosabb, mint a termelésből származó üvegházhatású gázok és a mezőgazdaságban történő energiafelhasználás. Minden esetben, amikor egy terület szántófölddé alakítanak, üvegházhatású gázok szabadulnak fel, mivel – eltekintve a sivatagoktól és félsivatagoktól, valamint a beépített területektől – az átlaghoz képest a szántóföld tartalmazza a legkevesebb talajban megkötött szenet (9).

3.13 Ezért van olyan nagy jelentősége az Amazonas menti vagy az indonéziai esőerdőkben zajló fakitermelésekről szóló vitának. Az EGSZB rámutat arra, hogy az ottani nagymértékű fakitermeléseknek közül van Európához és az európai mezőgazdasághoz (10).

A földhasználat és a széntárolók változása

3.14 Nagy problémát jelent, hogy Európában továbbra is nap mint nap nagy területek kerülnek valamilyen módon lefedésre, amelyek a mezőgazdasági termelés számára elvesznek, illetve nem használhatók széntárolóként sem. Az EGSZB sajnálatát fejezi ki, hogy a tervezett talajvédelmi irányelvet, amely nagyban hozzájárulhatna a helyzet javításához, mindeddig nem hagyták jóvá.

(7) IPCC WG, III. fejezet 8 (2007)., Mezőgazdaság.

(8) Egészen a takarmányok problémaköréig.

(9) A tengerek utána a talajok rendelkeznek a második legnagyobb szénforrással. Néhány adat ehhez (habár az EGSZB tisztában van azzal, hogy az adatokat illetően olykor nagyobb eltérések vannak): A mezőgazdasági használat alatt álló talajok kb. 60 t szenet tartalmaznak hektáronként, a legelők, erdei talajok ennek kétszeresét tartalmazzák (erdők esetében a fák szénttartalmának mennyiségét is figyelembe kell venni), egy hektárnyi mocsár akár 1 600 t szenet is tartalmazhat.

(10) A szója mint takarmány termesztése az európai állattartó gazdálkodók számára, valamint pálma- és jatrophaolaj előállítása energiatermelési célokra („bio”-üzemanyagok).

3.15 Klímapolitikai szempontból hat fontos széntároló (11) létezik. A mezőgazdaság szempontjából elsősorban a felszíni biomássának és a talajoknak van jelentősége. Mivel a mezőgazdaság elve abban áll, hogy a megtermelt biomássát évente betakarítják, a mezőgazdaság nem képes jelentősebb új felszíni széntárolót létrehozni biomássza formájában.

3.16 Az erdők, mocsarak, és legelők szántófölddé alakítása a talajban megkötött szén felszabadulásához vezet. Ezért az európai mezőgazdaságban meg kell őrizni minden olyan területet, amely még nagy szénkészletekkel rendelkezik. Megfelelő támogatási eszközöket és ösztönzőket kell kidolgozni a megfelelő gazdálkodási módszerek használatához.

3.17 A mai ismeretek szerint csupán éghajlatvédelmi okból is meg kellene tiltani a mocsarak és az erdők szántófölddé alakítását.

3.18 Az elmúlt évtizedekben Európában a legelők nagy mértékű szántófölddé alakítása ment végbe, és ez a folyamat a különböző intézkedések (12) ellenére sem állt meg; sőt, egyes régiókban – az agrárenergia egyre növekvő használata következtében – újra megfigyelhető.

3.19 A legelők fokozott szántófölddé alakításának az az oka, hogy a mezőgazdasági termelők a szántóföldek esetében egyértelműen nagyobb fedezeti hozzájárulásra tesznek szert. A legeltetés munkaigényesebb, és a csúcsteljesítményhez szoktatott marhák nem érik már el a „kívánt” teljesítményt egyszerű fű fogyasztásával. Ezek a marhák csúcsteljesítményt biztosító takarmányra vannak utalva, amelyet azonban csak lényegesen nagyobb energiabefektetéssel lehet előállítani.

3.20 Az EGSZB pontosan figyelemmel fogja kísérni, hogy hogyan kezeli ezt a körülményt a környezet- és agrárpolitika, pl. a KAP egészségügyi ellenőrzéséhez kapcsolódó jogalkotási javaslatok keretei közt. Továbbá elmélyült vitára szólít fel azzal kapcsolatban, hogy milyen módon lehet a természetvédelmi és éghajlatvédelmi szempontoknak megfelelő földhasználati formákat a mezőgazdasági termelők számára gazdaságilag újra vonzóvá tenni.

A mezőgazdasági termelésből származó üvegházhatású gázok

3.20.1 A kéjgázok fő forrása a nitrogéntartalmú műtrágyák használata, legyenek azok akár szintetikusak, akár szervesek. Nagyobb mennyiségű nitrogéntartalmú műtrágya szétterítéskor mindig fennáll a veszélye annak, hogy a növények nem tudják ezeket elég gyorsan felvenni, vagy nem veszik fel teljesen, és a kéjgáz kikerül a környezetbe. Környezetvédelmi szempontból eddig a felszíni vizek és a talajvizek szennyezése állt a figyelem középpontjában, most azonban az éghajlati kérdéssel együtt egy új, a tápanyagkörforgás kritikusabb elemzése mellett szóló érv is megjelenik.

(11) Az olaj-, szén és gázkészletek, a felszíni biomassa, a talajokban elraktározott szén, valamint az óceánok.

(12) Lásd például a „kölcsonös megfeleltetés kritériumait”.

3.20.2 A klímakutató Crutzen professzor megvizsgálta a kéjgázkibocsátást a repcétől a biodízelig tartó termelési láncban⁽¹³⁾, és arra az eredményre jutott, hogy az ásványi műtrágyából eredő magas kéjgázkibocsátásuk miatt a repce-metilészterek éghajlati hatása bizonyos esetben akár károsabb lehet, mint az ásványolajból előállított dízel.

3.20.3 Egy további, mennyiségileg kevésbé jelentős kéjgázforrás a talajban lévő szerves anyagok lebontása, különösen a szántóföldi növénytermesztésben.

3.20.4 A mezőgazdaság hatására felszabaduló metán Európában elsősorban a kérődzőkből, különösen a szarvasmarhákból származik. Az EGSZB tudatában van annak, hogy a kérődzők okozta metánszennyezés világszerte egyre nagyobb jelentőséggel bír⁽¹⁴⁾, és hogy a probléma a növekvő állatállomány miatt a világon mindenütt nőni fog. Az elmúlt években Európában csökkentek ugyan a marhaállományok⁽¹⁵⁾, Európa ugyanakkor nettó importőrnek számít ezen a területen.

3.21 Éghajlati szempontból a húsfogyasztásnak jelentős szerepe van. Körülbelül 10 növényi kalória szükséges egy állati eredetű kalória előállításához. Ha nő a húsfogyasztás, akkor több takarmányt kell termesztetni, ami energiefelhasználással jár, és fokozza a mezőgazdasági területek terméshozamának növelésére irányuló nyomást. A viszonylag magas húsfogyasztás miatt Európa a takarmányok nagy részét importálja; ezek megtermelése (lásd például az Amazonas-medencében, a szója esetében) azonban gyakran jelentős problémákat okoz. Emiatt az EGSZB is támogatja egy európai fehérje-stratégia kidolgozását és végrehajtását.

3.22 Nemcsak a megtermelt hús mennyiségének van jelentősége, hanem az állattartás típusának is. A hús és a tej például megtermelhető energiaextenzív legelőgazdálkodással, amely esetében a tehének a vegetációs időszakban a legelőt használják; ennek éghajlatvédelmi jelentőségét ez idáig alábecsülték. A hús és a tej származhat azonban üzemekből is, amelyek nagy energiabevittel dolgoznak, lemondanak a legelőről, és állataikat elsősorban kukoricaszilázzsal vagy más, nagy energiataralmú szántóföldi takarmánynövényvel etetik.

Energiaáfordítás a mezőgazdaságban

3.23 A mezőgazdaság azon előnye, hogy a napenergiát azonnal hasznosítható növényi energiává alakítja, annál kisebbé válik, minél több szerves energiahordozóból származó energiát fektet a termelési folyamatba, illetve minél kevésbé használják az emberek közvetlenül a növényi termékeket, azaz minél gyak-

⁽¹³⁾ N₂O release from agro-biofuel production negates global warming reduction by replacing fossil fuels. (A mezőgazdasági eredetű bioüzemanyag termelésekor felszabaduló N₂O megsemmisíti azt a globális felmelegedés csökkenését eredményező hatást, amelyet a fosszilis üzemanyagok helyettesítésével kívánnak elérni.) Atmos. Chem. Phys. Discuss., 7 (2007) 11191–11205.

⁽¹⁴⁾ Kb. 3,3 milliárd t CO₂e évente.

⁽¹⁵⁾ A szarvasmarha-állomány világszerte: 1 297 millió állat (1990-ben), 1 339 millió állat (2004), EU (25): 111,2 millió állat (1990-ben), 86,4 millió állat (2004), Kína: 79,5 millió állat (1990-ben), 106,5 millió állat (2004).

rabban alakítják – „értéknövelés” keretében – állati termékeké ezeket.

3.24 Míg például az ökológiai szempontok alapján gazdálkodó üzemek lemondanak az ipari úton előállított, vízben oldódó ásványi műtrágyákról és növényvédő szerekről, addig a hagyományos mezőgazdaság energiamérlegét és éghajlatra gyakorolt hatását rontja ezek használata.

3.24.1 Néhány, a mezőgazdaság anyag- és energiaháztartásáról, valamint a széntárolásról szóló összehasonlító tanulmány egyértelművé teszi, hogy a biogazdálkodás átlagosan kevesebb energia- és nitrogénbevitelt igényel, mint a hagyományos mezőgazdaság. A biogazdálkodás üvegházhatás-potenciálja még annak figyelembevételével is alacsonyabb, hogy a hagyományos mezőgazdaságban átlagosan nagyobb a terméshozam⁽¹⁶⁾. Többek között emiatt véli a német szövetségi kormány úgy, hogy a biogazdálkodás támogatásával hozzájárulhat az éghajlat hatékonyabb védelméhez⁽¹⁷⁾.

3.24.2 Más tanulmányok részben más eredményekre jutnak.

3.25 Ezért az EGSZB – a részben szűkös és ellentmondásos adatállomány ellenére is – felkéri az Európai Bizottságot, hogy pontosabban elemezze, hogy a különböző mezőgazdasági és nem mezőgazdasági hasznosítási formák – éghajlati jelentőségük szempontjából – hogyan térnek el egymástól, annak érdekében, hogy az elemzés alapján, például a támogatási politika keretén belül, politikai fellépési alternatívákat határozzanak meg.

A mezőgazdaság hozzájárulása az éghajlatváltozás problémáinak megoldásához

3.26 A mezőgazdaság következképpen sokféle módon járulhat hozzá ahhoz, hogy a jövőben kevesebb üvegházhatású gáz kerüljön kibocsátásra, mint ma. Többek között az erdők, mocsarak, nedves területek és legelők szántófölddé alakításáról való lemondással, valamint az által, hogy kíméletes talajműveléssel – lehetőség szerint tartós felszínborítottság (köztes növénykultúrák) segítségével – többrészes vetésforgóval (pl. a kártevők okozta problémák minimalizálása érdekében), megfelelő trágyázással stb. csökkentik a kéjgáz- és metánkibocsátást.

3.27 Az energiabefektetést hosszú ideig nemigen tekintették problémának, mivel az energia nagyon olcsón állt rendelkezésre. Az EGSZB úgy látja, nagy szükség van arra, hogy a jövőben a különösen energiahatékony gazdálkodási formák több figyelemben és támogatásban részesüljenek. Ehhez hozzájárulhat a biogazdálkodás és az úgynevezett kis befektetéssel járó termelés (mint pl. az extenzív legeltetés).

⁽¹⁶⁾ Lásd pl. az „Ökologie & Landbau” folyóirat klímavédelemmel és biogazdálkodással foglalkozó számát (2008/1. szám).

⁽¹⁷⁾ A szövetségi kormány válasza a BÜNDNIS 90 frakció kérdésére/A Zöldek hozzászólása a „Mezőgazdaság és éghajlatvédelem” témához, 16/5346. számú tájékoztató, 13. bekezdés.

3.28 Ígéretes eredményeket mutatnak az úgynevezett „vegyes kultúrák” természetével végzett kísérletek. Ennek során például különböző gabonafajtákat természetnek együtt hüvelyesekkel és olajos növényekkel ugyanazon a mezőgazdasági területen, ami sokkal kevesebb trágyázáshoz és növényvédőszer-felhasználáshoz vezet, és ezzel egyidejűleg növeli a biodiverzitást és segíti a humuszképzést.

3.29 Az éghajlatvédelem szempontjából döntő fontosságú a humuszgazdálkodás. Különösen a szántóföldeken kell a jövőben egy lehetőleg stabil és magas humusztartalom elérésére figyelni, ami sok esetben a vetésforgó megváltoztatását jelenti. Az EGSZB kéri az Európai Bizottságot, hogy a tagállamok kutatási szervezeteivel közösen értékelje a meglévő vizsgálatokat, és adott esetben további vizsgálatokat folytasson annak érdekében, hogy megkeresse a legjobb eljárás módokat, és támogassa azokat.

3.30 Ennek során figyelmet kell fordítani arra a kérdésre is, hogy milyen jelentőséget kell tulajdonítani a hagyományos szilárdtrágya-gazdálkodásnak. Tisztázni kell továbbá, hogy az egész növény hasznosítása, mint ahogyan azt a bioüzemanyagok 2. generációja esetében tervezik, nem érinti-e esetleg hátrányosan a humuszképzési célt.

4. Bioenergia – A mezőgazdaságból származó bioüzemanyagok

4.1 A francia elnökség felkérte az EGSZB-t arra, hogy jelen véleményében foglalkozzon a bioüzemanyagok témájával is. Az EGSZB természetesen szívesen eleget tesz ennek a kérésnek, hivatkozik azonban azon véleményeire is a témában ⁽¹⁸⁾, amelyekben részletesen megindokolja a jelenlegi bioüzemanyag-stratégiával szembeni igen kritikus magatartását.

4.2 A szén, az olaj és a földgáz okozta magas CO₂-kibocsátás miatt jogos a növényi energiák fokozott használatának megfontolása. Az EGSZB többször nyilatkozott alapvetően pozitívan a bioenergiák használatáról, azonban szeretne még egyszer azokra az alapelvekre utalni, amelyek követését szükségesnek tartja.

4.2.1 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a megfelelő minőségű élelmiszerhez való jogot kifejezetten elismerik a tágabb értelemben vett emberi jogok fontos részeként. Az alapvető élelmiszerek termelését előnyben kell részesíteni az energiatermeléssel szemben..

4.2.2 Fontos még ezenkívül az is, hogy energianövények termelésére ne vegyenek igénybe olyan területeket, amelyek jelenleg vagy nagy mennyiségű szén tárolnak, vagy a biodiverzitás szempontjából központi jelentőséggel bírnak. Az EGSZB örömmel fogadja, hogy az Európai Bizottság felismerte annak szükségességét, hogy az energianövények termelését fenntarthatósági kritériumokhoz kell kötni. Azzal a kérdéskörrel, hogy a „Megújuló energiákról” szóló irányelv tervezetében foglalt fenntarthatósági kritériumok elegendőek-e, vagy elégtelennek kell-e ezeket értékelni, az EGSZB az irányelvtervezethez készülő véleményében részletesen foglalkozik majd. Az EGSZB amellet foglalt állást, hogy a megfelelő fenntarthatósági kritériumoknak minden üzemanyag esetében – függetlenül attól, hogy milyen

eredetűek –, valamint valamennyi takarmányra vonatkozóan is általános érvényűnek kell lenniük.

4.2.3 A mezőgazdasági hulladékoknak és például a zöldterületek gondozásából származó biomasszának az újrahasznosítása is nagy energetikai lehetőségeket tartalmaz Európában, amit jelenleg csak korlátozottan használnak ki, mivel a speciális (energiaintenzív) energianövény-termesztés gazdaságilag rentábilisabb. Ezzel kapcsolatban a támogatáspolitikát eddig téves üzenetet közvetített.

4.2.4 A bioenergia hasznosításánál ügyelni kell a lehető legnagyobb hatékonyságra. Nincs értelme például nagy energiaintenzitású gazdálkodásból származó kukoricából biogázt előállítani, ha az áramfejlesztés során keletkező hőt nem értékesítik. Így a tulajdonképpeni nyert energia mintegy kétharmada azonnal újra megsemmisül.

4.2.5 Ma az energianövényeket gyakran nagy energiabefektetéssel termesztik, és aztán a nyert növényeket, illetve olajokat egy következő ipari folyamat során, nagy energiafelhasználás mellett tovább feldolgozzák. Ez számos bioüzemanyag esetében kedvezőtlenebb vagy akár negatív nettóenergia-mérleghez és éghajlati hatásokhoz vezet.

4.2.6 Ezért az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontja (a továbbiakban: KKK) „Biofuels in the European context” [Bioüzemanyagok európai összefüggésben] című tanulmányában megkérdőjelezi, hogy az Európai Bizottság célja, azaz az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése a bioüzemanyagok ⁽¹⁹⁾ is hasonló eredményre jutottak.

4.2.7 A KKK tanulmányában egy központi megfontolás áll, amelyet az EGSZB nézete szerint politikai alapelvvé kell emelni. A nyert biomasszát ott kell felhasználni, ahol a legnagyobb haszna van. A kulcsszó: hatékonyság ⁽²⁰⁾. Miért kell a növények molekulaszervezetét nagy energiáfordítással iparilag tovább módosítani, ha már azonnal is alkalmasak energetikai célú felhasználásra? A KKK kifejti, hogy az Unió helyhez kötött fűtő-, illetve villamosenergia-termelő üzemében hasonlóan sok olajat használnak fel, mint a dízelüzemű gépjárművekben. Ha ott energianövényeket használnának, akkor 1 MJ biomasszával körülbelül 0,95 MJ szerves olaj lenne helyettesíthető; azonban 1 MJ biomassza csak körülbelül 0,35–0,45 MJ nyersolajat helyettesít, ha a közlekedési ágazatban használják fel.

4.2.8 A közlekedési szektorra visszavezethető üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkenthető az elektromos motorral ellátott gépjárművek használatával, amelyeket a biomassza elégetése révén termelt áram hajt.

4.3 Az „Energiaszerkezet a közlekedésben” ⁽²¹⁾ témához készített véleményében az EGSZB kifejti, hogy a belső égésű motort a közlekedési ágazatban elektromos meghajtásúak váltják fel. Nincs értelme a növényi energia olyan gazdaságtalan módon történő felhasználásának, mint ahogyan az a bioüzemanyagok terén tapasztalható.

⁽¹⁸⁾ HL C 44., 2008.2.16., 34. o., valamint a megújuló energiákról szóló irányelvtervezethez (COM(2008) 019) jelenleg készülő vélemény (TEN/338).

⁽¹⁹⁾ Pl. a német szövetségi mezőgazdasági minisztérium tanácsadó bizottságáé.

⁽²⁰⁾ HL C 162., 2008.6.25., 72. o.

⁽²¹⁾ HL C 162., 2008.6.25., 52. o.

4.4 Az Empa ⁽²²⁾ összehasonlító tanulmányában a következőket számította ki: Ahhoz, hogy egy VW Golf 10 000 kilométert megtehesen, 2 062 négyzetméter területű repceföld szükséges a kívánt mennyiségű biodízel előállításához. Napelemekkel a 10 000 kilométer megtételéhez szükséges energiát meg lehetne termelni 37 négyzetméteren – ez körülbelül a repcemező csupán 1/60-ad része.

4.5 A belső égésű motorokban használatos növényi olajak ipari feldolgozásának ésszerűsége is megkérdőjelezendő. Miért nem a motorokat igazítják a növényi molekulaszervezetekhez? Időközben kifejlesztettek olyan motorokat, például traktorokhoz és tehergépjárművekhez, amelyek tiszta növényi olajjal működnek, és megfelelnek az EU által megszabott és tervezett kipufogógáz-határértékeknek. Az ilyenfajta újításokat fokozottabban kellene támogatni.

4.6 Az ilyen motorokhoz szükséges olajok vegyes növényi kultúrákkal megtermelhetők, regionálisan feldolgozhatók, és helyileg felhasználhatók. A gazdák nemcsak a saját szükségletüket szolgáló hajtóerőt tudnák megtermelni a környezetet nem károsító, az éghajlatot védő, „kis befektetéssel járó” eljárással, hanem új, regionális energia-körforgás indulhatna meg. A nagy energiaigényű ipari továbbfeldolgozási folyamatok feleslegessé válnak!

4.7 Az EGSZB ezért úgy véli, hogy Európának nem bioüzemanyag-stratégiára, hanem egy jobban átgondolt európai biomassza-stratégiára van szüksége, amely sokkal jobban szolgálhatja az éghajlat védelmét, és sokkal inkább teremthet munkahelyeket, mint a jelenleg kirajzolódó bioüzemanyag-stratégia, amely nagymértékben az energianövények behozatalára építene.

5. Az éghajlatot kímélő mezőgazdaság és a mezőgazdasági politika által teremthető munkahelyek

5.1 Bár az éghajlat megváltozása veszélyezteti a mezőgazdaságot Európa egyes részein, ugyanakkor esélyt is jelenthet a mezőgazdaság és az európai munkavállalók számára, ha a mezőgazdaság komolyan veszi a megújított éghajlat-változási politikában betöltött szerepét és hozzájárul előmozdításához.

5.2 A mezőgazdaság – ugyanúgy, mint eddig – az EU fontos munkaadója. Az Európai Bizottság egy közleményben részletezte a foglalkoztatás alakulását a vidéki területeken ⁽²³⁾. Ebben kiemeli, hogy noha a mezőgazdasági munka aránya összességében inkább alacsony, a vidéki régiókban az ágazat nagy jelentőséggel bír. Az Európai Bizottság arra számít, hogy a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma (teljes munkaidőre átszámítva) a jelenlegi 10 millióhoz képest 2014-re 4–6 millióval csökken majd.

⁽²²⁾ Az Empa az anyagtudományok és technológiák egyik kutatóintézete. A zürichi Szövetségi Műszaki Főiskola része.

⁽²³⁾ COM(2006) 857 végleges, „Foglalkoztatás a vidéki térségekben: a munkahelyhiány enyhítése”.

5.3 Időközben számos európai országban a szakképzett munkaerő hiányát jósolják, különösen olyan munkaerőkét, akik képesek vállalatoknál vezetői feladatokat ellátni, vagy értenek a bonyolult technikai eszközök irányításához. A jelenlegi munkahelyek csekély vonzereje ráadásul tovább súlyosbítja a szakemberhiányt. Az EGSZB már kifejezetten utalt az ilyen irányú fejlődésre és egyértelművé tette, hogy feltétlenül foglalkozni kell a munka minőségi szempontú vitájával is ⁽²⁴⁾.

A bioenergia mint munkahely-teremtési potenciál

5.4 2006-ban az Európai Környezetvédelmi Ügynökség egyik tanulmánya vizsgálta az energetikai célokra használható, környezetet nem károsító módon termelhető biomasszában rejlő lehetőségeket Európában. 2030-ban az EU-25-ök előrejelzett elsődleges energiaszükségletének 15–16 %-a állítható így elő hulladékokból (pl. háztartási hulladékból) és erdőgazdálkodásból származó biomassza alkalmazásával. Ezáltal a vidéki területeken 500 000–600 000 munkahelyet lehetne biztosítani vagy akár teremteni.

5.5 Az, hogy lehet-e új munkahelyeket teremteni bioenergiák előállítása által, és ha igen, akkor mennyit, alapvetően a stratégia megválasztásától függ. A Német Szövetségi Köztársaság Mezőgazdasági Minisztériumának tanácsadó bizottsága a legnagyobb munkahelyteremtő és éghajlatvédelmi hatásokra akkor számít, ha „hőtermelésre optimalizált kombinált ciklusú erőművekben, illetve faaprítékkal vagy trágyából és maradványanyagokból előállított biogázzal működő fűtőberendezésekben történő bioenergia-termelés” kerül a középpontba. Ha azonban a bioenergia népszerűsítése a haszonállattartás kiszorításához vezet, vagy, mint ahogyan az már látható, a bioüzemanyagok esetében importra épít, akkor a foglalkoztatási hatások a vidéki területeken negatívak lesznek.

5.6 A zárt bioenergia-körforgásra való sikeres átállás példái mutatják, hogy a bioenergia bizonyos formáinak előállítása ökológiailag, gazdaságilag és szociális szempontból is jövedelmező lehet a mezőgazdaság és a regionális munkaerőpiac számára. (Például az osztrák Mureck és Güssing település vagy a németországi Jühnde, ahol már ma is akár 170 %-ig terjed az megújuló energiákkal való ellátottság.) Ehhez a látványos ökológiai mérleghez tartozik még a helyi munkaerőpiacra (kézműipar) gyakorolt pozitív hatás is, amelybe a nyersanyagot szállító mezőgazdasági termelők munkahelyeit még nem is számították bele ⁽²⁵⁾.

5.7 Mivel a jövedelem és jólét terén tapasztalható különbségek a városi és a vidéki területek között várhatóan tovább nőnek, a vidéki területekre foglalkoztatáspolitikai szempontból különös figyelmet kell fordítani. Az energianövények fenntartható termelése és ezek energiává alakítása munkahelyeket biztosíthat és teremthet vidéken, amennyiben a hozzáadott érték a régióban marad.

A mezőgazdasági foglalkoztatás minőségének biztosítása

5.8 Az éghajlatvédelmi cél csak képzett munkaerők segítségével érhető el. Ehhez a vállalatoknak biztosítaniuk kell a megfelelő továbbképzési kereteket a munkavállalók számára.

⁽²⁴⁾ HL C 120., 2008.5.16., 25. o.

⁽²⁵⁾ Erről bővebb információ a www.seeg.at oldalon olvasható.

A szociális normák rögzítése és biztosítása

5.9 Általános az a nézet, hogy a fejlődő és fellendülőben lévő gazdasággal rendelkező országokból származó importált biomassza kereslete tovább fog nőni. Ennek során nem szabad semmiféle költségelőnyhöz jutni a termelő országok ökológiai és szociális erőforrásainak megsemmisítése által. A bioenergia-termelés során ezért be kell tartani a Nemzetközi Munkügyi Szervezet (ILO) alapvető munkakörülményekre vonatkozó és munkavédelmi szabványait ⁽²⁶⁾.

Munkavállalók és szakszervezetek részvétele

5.10 A mezőgazdaság szerkezeti átalakításai jelentősen befolyásolni fogják a munkahelyek minőségét és a jövedelmeket. Ezért be kell vonni az átalakítási folyamatokba a munkavállalókat és szakszervezeteket. Mivel a részvételi modellek Euró-

pában jelentősen eltérnek, a mezőgazdasági munkavállalók részvételi igényeit a meglévő európai és nemzeti struktúrákban jobban érvényesíteni kell, különösen azért, mert a kommunikáció és ötletcsere e formáin keresztül munkahelyek biztosíthatók és tarthatók fenn.

5.11 Az 1999 óta fennálló Európai Mezőgazdasági Szociális Párbeszéd Bizottsága, mint reprezentatív szociális partneri grémium, egy olyan képzett szakértői és tanácsadói szervezet, amely a foglalkoztatással és a mezőgazdaság új feladatainak jövőbeli kifejlesztésével kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik. Az EGSZB javasolja az Európai Bizottságnak, hogy e szervezet szerepét az éghajlat-változási politikában is erősítse. Nemzeti szinten a vidékfejlesztési támogatásfelügyeleti bizottságokban lévő szociális partnereket – mint a mezőgazdaság éghajlattal kapcsolatos kérdéseinek szakértőit – kellene megerősíteni.

Kelt Brüsszelben, 2008. július 9-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ www.ilo.org/public/german/region/eurpro/bonn/ilo_kernarbeitsnormen.htm.